

[INTERVENCIÓ D'ALBERT ROSSICH]

Després de sentir les diverses aportacions dels integrants d'aquesta taula rodona, la veritat és que se'm referma un convenciment que ja tenia: que entre els punts de vista exposats aquí hi ha molts més punts de contacte del que podria semblar. Tot seguit raonaré breument aquesta meua percepció, refont algunes coses que he escrit últimament en el marc d'altres recerques que ara no fa al cas detallar.

La clau de volta que possibilita la confluència de les diverses opinions expressades aquí en una tesi que en podríem dir conciliadora es funda, a parer meu, en una consideració principal: que les *Regles de esquivar vocables o mots grossers o pagesívols* no són la reflexió d'un gramàtic original que, seguint el seu criteri privilegiat, adverteix als escriptors del que és correcte i del que no ho és, sinó una recopilació dels criteris de bon ús propugnats per les autoritats competents de l'època, és a dir, un inventari de les normes lingüístiques vigents entre els savis i persones qualificades. Les *Regles* ofereixen els models del present, no una proposta de futur. Un present que és el resultat, sobretot, d'una tradició poètica i gramatical madura, forjada en els certàmens i en una pràctica lingüística abonada per la Cancelleria. Un present implícit en l'afirmació que fa el mateix text quan diu que s'ha de defugir tot allò que "no és parlar avisat ne-s lig en lochs elegants".

Les *Regles* no són el primer exemple de prescripció gramatical en català, doncs, sinó en tot cas el primer testimoni explícit de la vigència d'unes normes preexistents, aquelles que a criteri dels entesos eren les correctes. Són, en resum, una llista de mots i expressions que les persones educades han d'evitar a l'hora de «parlar pertinentment». Per això en bona part són normes de caràcter ortològic, basades en la llengua dels sectors cortesans i erudits «perfetament pronunciant lo vulgar català»; però és interessant d'assenyalar la insistència del redactor Pere Miquel Carbonell a adduir, com a argument d'autoritat, no solament el criteri de determinats personatges prestigiosos —Fenollar i Pau—, sinó també el dels «cortesans ne elegants parladors» i dels «trobadors». Notem l'ús del terme *trobadors*, en lloc del d'escriptors o fins i tot de poetes, cosa que ens situa pròpiament en el context de la poesia de certàmens, justament aquella que és jutjada no pas per la inspiració o l'originalitat, sinó en funció de la correcció —teològica, retòrica i lingüística— dels textos.

Quan les *Regles* condemnen la confusió de les *aa* i les *ee* àtones («és primerament necessari evitar de mettre a per e ni fer lo contrari»), les monoftongacions del tipus «*gont* per dir *quant*, *quotte* per dir *quatre*, *quoesma* per dir *quaresma*, e mil semblants», el ieisme («*tayar* per *tallar*, e mil semblants»), el pas a *u* d'una *o* àtona («*Juan* per dir *Joan*», «*culgar* per *colgar*») o les alteracions per metàtesi, rotacisme o assimilació vocàlica («*Blybia* o *Vibria* per *Bíblia*», «*floviol* per *flaviol*»), hem de pensar que es contemplava com a pauta un inequívoc model elocutiu —i no sols ortogràfic— per al bon català. I fixem-nos-hi bé: aquesta era una pauta compartida tant pels «elegants parladors e trobadors» de Catalunya com pels de València. Si a tots ells els unia una escriptura essencialment comuna, els havia d'unir una norma ortològi-

ca també indistinta. En les *Regles*, aquesta pauta única consistia en el respecte a l'estricta univocitat grafia-so, que avui associaríem a una realització més pròxima al valencià general; però que aleshores no tenia per què ser sentida com a privativa d'enlloc. Si de cas, privativa del parlar savi, del parlar culte.

Em sembla que des d'aquesta perspectiva s'expliquen molt bé la major part de les observacions contraposades que s'han fet últimament a propòsit del text de les *Regles*. Que l'autor material de l'escrit conservat, amb la seva estructuració esquemàtica i relativament maldestra, és Pere Miquel Carbonell és incontestable: els indicis que així ho assenyalen, pacientment aplegats per Badia, són aclaparadors. Que tot això no s'ho podia inventar Carbonell, qui a vegades ni tan sols sap explicar la norma que proposa d'aplicar o que la contradia en la seva pràctica personal, com han demostrat Antoni Ferrando i Germà Colón, em sembla igualment plausible. En fi: que les formes recomanades, quan es pot establir una oposició entre català oriental i occidental, siguin generalment les valencianes, tal com han fet veure també Ferrando i Colón, no ens ha d'estranyar, ara que sabem que el català oriental no gaudia justament de prestigi entre els gramàtics i els usuaris cultes de la llengua —i d'aquí el descàrrec que esgrimí aquell anònim predicador siscentista en una reveladora *captatio benevolentiae*: «Si no és lo llenguatge tan llimat com deuria, servesca'm d'escusa lo no esser-me criat en les riberes de Segre, ni de Ebro, sinó entre Empordà i Muntanya, a on se parla lo llenguatge més grosser i safi de tota Catalunya» (ms. 1102 de la Biblioteca Universitària de Barcelona, f. 2).

No m'hi entretindrè més. Al capdavant, el mateix Carbonell ja ho va deixar escrit, qui era l'autor intel·lectual del text: «Mots o vocables los quals deu esquivar qui bé vol parlar la llengua catalana, a juí del reverend prevere mossèn Fenollar e misser Hierònim Pau e altres hòmens diserts catalans e valencians e prestantíssims trobadors». Aquest col·lectiu imprecís era, en suma, el dipositori del model lingüístic culte. Aplicadament, Carbonell va recopilar les formes que els gramàtics, poetes i jutges de certàmens consideraven incorrectes; i ell mateix no va renunciar a intervenir-hi afegint-hi alguna cosa de collita pròpia, o més o menys prestada, com s'explicita en un altre passatge adduït sovint: «aquests vocables de *vaig anar* a misser Hierony Pau ne a mi, Pere Miquel Carbonell, no par sien bons vocables». Deduir d'aquí que Pau podia haver influït més directament sobre Carbonell que Fenollar no sembla que sigui gens agosarat. Però és encara més probable que tot aquest conjunt de prescripcions fossin el resultat de llargues converses i debats informals en un entorn de puristes i erudits. Dèries de correctors i manies de gramàtics barrejades amb normes tradicionals i doctes instruccions, tantes vegades repetides com transgredides. Com avui, si fa no fa.